

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Impuls dla gospodarki neutralnej dla klimatu: strategia UE dotycząca integracji systemu energetycznego”

[COM(2020) 299 final]

(2021/C 123/05)

Sprawozdawca: **Lutz RIBBE**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 23.9.2020
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	14.7.2020
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia przez sekcję	16.12.2020
Data przyjęcia na sesji plenarnej	27.1.2021
Sesja plenarna nr	557
Wynik głosowania	242/3/10
(za/przeciw/wstrzymało się)	

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) popiera zamierzenia Komisji przedstawione w komunikacie. Integracja systemu energii elektrycznej z systemem ogrzewania i transportu ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia celu neutralności klimatycznej, celu bezpieczeństwa dostaw, w tym ograniczenia importu energii, oraz celu, jakim jest zapewnienie konsumentom w Europie i gospodarce europejskiej przystępnych cen.

1.2. Mimo to EKES stwierdza jednak, że Komisja w swoim komunikacie nie precyzuje kilku punktów, które mają duże znaczenie dla powodzenia europejskiej transformacji energetycznej.

1.3. Komisja nie wyjaśnia, jak zamierza osiągnąć bezpieczeństwo dostaw w oparciu o bezemisyjne lub niskoemisyjne źródła energii. W komunikacie stwierdza, że 84 % zapotrzebowania na energię elektryczną ma być zaspokajane ze źródeł odnawialnych, ale nie odpowiada, z jakich źródeł ma być produkowana pozostała część energii elektrycznej. Jest to nie do przyjęcia, biorąc pod uwagę fundamentalne znaczenie bezpieczeństwa dostaw dla europejskiej gospodarki i konsumentów, tym bardziej że elektryfikacja dostaw ciepła i sektora transportu najprawdopodobniej zwiększy zapotrzebowanie na energię elektryczną pomimo postępów w zakresie efektywności.

1.4. EKES zgadza się z Komisją, że brak ustalenia opłat za emisje CO₂ w sektorze ogrzewania i transportu lub ich niewłaściwy poziom stanowią poważny problem integracji systemów. Nie wystarczy jednak opisać problem. Potrzeba propozycji konkretnych rozwiązań. Tymczasem w tej kwestii Komisja pozostaje niezdecydowana i mało konkretna.

1.5. Integracja systemu energetycznego wymaga w niektórych obszarach modernizacji i usprawnienia, a czasem nawet wybudowania nowej infrastruktury. Potrzebne będą ogromne inwestycje. Ich realizację mogłyby ułatwić specjalne europejskie ramy finansowe, dostępne dla przedsiębiorstw we wszystkich państwach członkowskich. Te inwestycje mogą generować znaczące bodźce koniunkturalne dla przezwyciężenia recesji spowodowanej pandemią COVID-19 oraz powinny tworzyć dobre i sprawiedliwe miejsca pracy. Jednak ważne jest zarazem, aby decyzje inwestycyjne wspierały cele polityki energetycznej i klimatycznej. Biorąc pod uwagę konieczność dużych nakładów kapitałowych, trzeba również jak najlepiej wykorzystać istniejącą infrastrukturę. Wymaga to priorytetowego traktowania takich dostępnych już opcji technologicznych, które umożliwiają szybką i skuteczną integrację systemów. Efektywność energetyczna, w szczególności w procesach przemysłowych, powinna być traktowana jako absolutny priorytet względem wszystkich innych koncepcji. Ponadto ustalając hierarchię priorytetów, należy wskazać, które technologie są najodpowiedniejsze do danego zastosowania, które umożliwi integrację systemu. Na tej podstawie można następnie zaplanować odpowiednie inwestycje infrastrukturalne. W tym względzie komunikat Komisji jest zbyt niejasny.

1.6. W komunikacie położono szczególny nacisk na wodór i morską energię wiatrową. Są to ważne technologie, ale powinny być wykorzystywane jedynie jako uzupełnienie – tam, gdzie nie wystarczy energia wiatrowa na lądzie i energia słoneczna, ani krótkoterminowe magazynowanie za pomocą baterii. Energia wiatrowa na lądzie i energia słoneczna to bowiem w przewidywalnej przyszłości nie tylko najtańsze formy wytwarzania energii, lecz również najlepszy sposób osiągnięcia ważnych celów strategicznych unii energetycznej, czyli: decentralizacji umożliwiającej tworzenie bezpiecznych i dobrej jakości miejsc pracy oraz ogólnie wykorzystanie atutów w zakresie polityki społecznej i gospodarki regionalnej, jakie niesie transformacja energetyki, wzmocnienia pozycji konsumentów również jako prosumentów i umieszczenia ich w centrum systemu energetycznego, zwalczania ubóstwa energetycznego, zwiększenia bezpieczeństwa dostaw przy jednoczesnym promowaniu rozwoju regionalnego i zwiększenia akceptacji dla transformacji energetycznej. Energia wiatrowa na lądzie oraz energia fotowoltaiczna umożliwiają przede wszystkim bezpośrednią integrację systemów – na przykład poprzez wykorzystanie energii słonecznej na miejscu do ładowania samochodów elektrycznych lub energii wiatru do zastosowań związanych z wykorzystaniem energii elektrycznej do produkcji ciepła (power-to-heat). Zdaniem EKES-u Komisja robi wielki błąd, ignorując ten ogromny potencjał energii wiatrowej na lądzie i energii fotowoltaicznej.

1.7. Integracja systemów może pobudzić innowacje w gospodarce europejskiej, a tym samym zwiększyć jej międzynarodową konkurencyjność. Jednak uda się to tylko wtedy, gdy wykorzystany zostanie przede wszystkim potencjał cyfryzacji w zakresie integracji systemów. Sztuczna inteligencja i uczenie się maszyn mogą odegrać decydującą rolę w dostarczaniu energii, odpowiednio do potrzeb, sektorom energii elektrycznej, ciepłownictwa i transportu. Jednak ich stosowanie trzeba starannie wyważyć pod kątem przydatności i ewentualnych problemów etycznych, zwłaszcza w odniesieniu do suwerenności danych, a także wcześniej przygotować, szkolić odpowiednich specjalistów. Tym bardziej niezrozumiałe jest, że Komisja nie wspomina o tym w komunikacie.

1.8. Integracja systemu wymaga całkowicie nowej konfiguracji rynków energii, tak aby promowała energię obywateli i znacząco podniosła pozycję konsumentów. Tylko wówczas możliwe będzie osiągnięcie odpowiednich celów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944⁽¹⁾ w sprawie rynku wewnętrznego energii elektrycznej i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001⁽²⁾ w sprawie energii ze źródeł odnawialnych. Integracja systemu będzie znacznie szybsza, jeżeli konsumentki i konsumenci będą mogli korzystać ze swoich praw, także jako prosumenci, wytwórcy energii lub członkowie społeczności energetycznych działających w zakresie energii ze źródeł odnawialnych. Jednocześnie należy podkreślić rolę podmiotów publicznych w zakresie bezpieczeństwa dostaw. W komunikacie zupełnie pominięto te aspekty.

1.9. EKES popiera pomysł Komisji, by zainicjować ważne wydarzenie na temat integracji systemów energetycznych, i jest gotów zaangażować się w jego organizację. Wydarzenie takie mogłoby być okazją, by dokładniej przeanalizować kwestie poruszone w niniejszej opinii, a które zbyt pobieżnie potraktowano w komunikacie Komisji. Trzeba by zwłaszcza zaakcentować znaczenie aktywnego udziału obywateli w integracji systemu energetycznego. W tym względzie komunikat Komisji szczególnie rozczarowuje, ponieważ obywatela postrzega się w nim jedynie jako konsumenta, któremu brakuje po prostu wystarczających informacji.

2. Uwagi ogólne dotyczące dokumentu Komisji

2.1. Komunikat Komisji został przygotowany w kontekście zobowiązania Rady Europejskiej do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. Biorąc pod uwagę, że system energetyczny odpowiada za 75 % emisji gazów cieplarnianych, najważniejszym krokiem w kierunku osiągnięcia tego celu jest stworzenie systemu energetycznego w dużym stopniu bezemisyjnego i neutralnego pod względem emisji dwutlenku węgla.

2.2. Decydującą rolę odgrywa tu integracja czy też tzw. łączenie różnych, dotychczas jedynie w ograniczonym stopniu powiązanych ze sobą sektorów energetycznych, tj. sektora energii elektrycznej, transportowego i ciepłownictwa (w tym chłodzenia i ciepła technologicznego). Jest to aspekt, który w pakiecie „Czysta energia” potraktowano bardzo powierzchownie, mimo że istnieją przecież zastosowania, takie jak kogeneracja, które już od dawna urzeczywistniają integrację systemów.

2.3. W swoim opisie status quo Komisja podkreśla, że system energetyczny charakteryzuje się jak dotąd istnieniem kilku równoległych i pionowych łańcuchów wartości.

⁽¹⁾ Dz.U. L 158 z 14.6.2019, s. 125.

⁽²⁾ Dz.U. L 328 z 21.12.2018, s. 82.

2.4. Takiemu systemowi przeciwstawia się obecnie koncepcję integracji systemu energetycznego. Pod tym pojęciem Komisja rozumie skoordynowane planowanie i skoordynowaną eksploatację systemu energetycznego jako „całości”, w którym nośniki energii, infrastruktura i sektory zużycia energii są ze sobą lepiej powiązane. W komunikacie przedstawiono szereg korzyści takiej integracji systemu, w tym m.in. wkład w osiągnięcie celów klimatycznych, bardziej efektywne korzystanie z zasobów energetycznych, dodatkowa elastyczność samego systemu energetycznego czy wreszcie lepsza pozycja konsumentów, poprawa odporności i większe bezpieczeństwo dostaw, przy czym nie jest jasne, czy ten ostatni element odnosi się do UE jako całości, czy do poszczególnych państw członkowskich. Tymczasem aspekt ten jest istotny, ponieważ różne państwa członkowskie mają w tym zakresie nieraz bardzo odmienne strategie i niekiedy skrajnie różne uwarunkowania w odniesieniu do naturalnie dostępnych źródeł energii.

2.5. W tym celu w komunikacie przedstawiono plan oparty na sześciu filarach:

- 1) „system energetyczny o obiegu zamkniętym”, z wyraźnym naciskiem na efektywność energetyczną (m.in.: wdrażanie podejścia „efektywność energetyczna przede wszystkim”; skorygowanie współczynników energii pierwotnej; wsparcie opartego na odzysku energii podejścia „Waste-to-Energy”);
- 2) zwiększenie elektryfikacji sektorów końcowych (m.in.: rozwój morskiej energii wiatrowej; obowiązkowe uwzględnianie energii odnawialnej w ramach zamówień publicznych; wspieranie elektryfikacji systemów ogrzewania budynków; zwiększenie liczby stacji ładowania pojazdów elektrycznych; przegląd dyrektywy w sprawie energii ze źródeł odnawialnych; nowe normy emisji CO₂ dla samochodów osobowych i lekkich pojazdów dostawczych; przegląd dyrektywy w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych);
- 3) wykorzystywanie biopaliw w określonych obszarach (m.in.: europejski system certyfikacji paliw odnawialnych, niskoemisyjnych i zrównoważonych; możliwe działania dodatkowe, takie jak minimalne udziały lub kwoty w określonych sektorach zużycia energii; rozwój technologii wychwytywania dwutlenku węgla w celu wykorzystywania go w produkcji paliw syntetycznych);
- 4) wzmocnienie rynków z myślą o dekarbonizacji i decentralizacji (m.in.: zapewnienie spójności elementów cenowych niezwiązanych z energią w odniesieniu do różnych nośników energii; harmonizacja podatków energetycznych; ewentualne rozszerzenie systemu handlu emisjami; zniesienie bezpośrednich dopłat do paliw kopalnych; zmiana ram regulacyjnych dotyczących rynku gazu, kampania informacyjna na temat praw odbiorców, lepsze informowanie odbiorców);
- 5) zintegrowana infrastruktura energetyczna (m.in.: nowe regulacje dla sieci transeuropejskich; zwiększenie inwestycji w inteligentne sieci ciepłownicze i chłodnicze);
- 6) cyfryzacja systemu energetycznego i ramy wsparcia dla inwestycji (m.in.: kodeksy sieci dotyczące cyberbezpieczeństwa; akty wykonawcze dotyczące wymogów interoperacyjności).

3. Uwagi ogólne EKES-u

3.1. Analiza aktualnych problemów jest bardzo trafna i z zadowoleniem należy przyjąć ogólne podejście Komisji: konieczne jest forsowanie integracji systemu energetycznego, w szczególności w kontekście pilnej potrzeby przyspieszenia dekarbonizacji sektora transportowego, ciepłowniczego i chłodniczego w Europie. Integracja systemu jest ważna nie tylko dla osiągnięcia neutralności klimatycznej, ale również dla stabilnych i bezpiecznych dostaw oraz dla przystępnych cen dla odbiorców indywidualnych i gospodarki. Dlatego EKES zdecydowanie popiera plan Komisji, jeśli chodzi o przyspieszenie integracji sektorów energii elektrycznej, ogrzewania i transportu. Należy jednak dołożyć starań, aby nie wykorzystywać tego jako pretekstu dla dalszej liberalizacji usług świadczonych w interesie ogólnym, zanim nie przeprowadzi się oceny skutków dotychczasowej liberalizacji. EKES zarazem przypomina, że Komisja powinna zachęcać kraje sąsiadujące z UE, w szczególności kraje Partnerstwa Wschodniego, do przyłączenia się do tego planu i wdrażania go jako własnej polityki. Warto sprawdzić, czy w tym celu przydatny byłby transgraniczny podatek od emisji dwutlenku węgla.

3.2. Sześć wymienionych w punkcie 2.5 koncepcji tworzy słuszne i konsekwentne podejście. Także większość z wymienionych działań jest przekonująca, chociaż w niektórych przypadkach nie jest jasne, na ile rzeczywiście przyczyniają się one do integracji systemu energetycznego.

3.3. Z drugiej strony zastrzeżenia budzi to, że cele polityczne strategii, jej spójność i logiczna struktura nie sięgają wystarczająco daleko. Dodatkowo zupełnie albo przynajmniej w dużym stopniu pomija się rolę, jaką odgrywają lub powinni odgrywać obywatele-konsumenci. Jest to tym bardziej irytujące, jeśli wziąć pod uwagę fakt, że w pakiecie „Czysta energia” Komisja obiecywała, że obywatele znajdą się w centrum transformacji energetycznej.

3.4. Komisja nie określa jasnych, ambitnych i szczegółowych celów cząstkowych, które wynikają z nadrzędnego celu, jakim jest neutralność klimatyczna. Dotyczy to w szczególności rozwoju energii ze źródeł odnawialnych, który w wielu państwach członkowskich jest opóźniony względem wyznaczonych celów.

3.4.1. Należy przyznać, że Komisja jest dalece (samo)krytyczna, jeśli chodzi o szanse na realizację celów. W komunikacie można przeczytać: „Bez zdecydowanych działań politycznych system energetyczny w 2030 r. – zamiast odzwierciedlać to, co jest konieczne do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. – będzie bardziej zbliżony do systemu z 2020 r. [...] Kroki poczynione w ciągu następnych pięciu do dziesięciu lat będą miały kluczowe znaczenie dla stworzenia systemu energetycznego, który skieruje Europę na drogę ku neutralności klimatycznej w 2050 r.”.

3.4.2. Jak wynika z komunikatu, Komisji brakuje jednak odwagi politycznej. Twierdzenie, że wraz z przewidywalnym wyraźnym wzrostem udziału energii elektrycznej w zużyciu energii końcowej wystarczający powinien być udział 55–60 % energii odnawialnej w koszyku energii elektrycznej do roku 2030 oraz 84 % do roku 2050, nastroża wiele wątpliwości. Najważniejsza z nich to: jak osiągnąć stabilne bezpieczeństwo dostaw? Biogaz, biopaliwa, w tym biopaliwa syntetyczne, takie jak wodór, oraz w pewnych okolicznościach energia wodna mogą być wykorzystywane do zrekompensowania fluktuacji energii wiatrowej i słonecznej. Ponadto istnieją dwa opcje technologiczne, które mogłyby pokryć pozostałe 16 % i można je uznać za bezemisyjne lub niskoemisyjne: elektrownie jądrowe oraz elektrownie gazowe lub węglowe z technologią wychwytywania i składowania dwutlenku węgla. Wiążą się jednak z nimi poważne wyzwania gospodarcze, środowiskowe i społeczne. Chociaż dokładne określenie koszyka energetycznego leży w gestii państw członkowskich, niezrozumiałe jest to, że Komisja nie wyjaśnia, w jaki sposób zamierza osiągnąć bezemisyjne bezpieczeństwo dostaw.

3.5. Brak odwagi widać także w odniesieniu do innych kwestii. Jak Komisja słusznie sugeruje, jedną z ważnych przyczyn, dla których integracja systemu energetycznego postępuje tak powoli, jest brak ustalenia opłat za emisję gazów cieplarnianych w przypadku paliw kopalnych stosowanych w transporcie, a przede wszystkim przy produkcji ciepła. W wielu państwach członkowskich obowiązują ponadto wysokie opłaty za energię elektryczną nawet wówczas, gdy pochodzi ona ze źródeł odnawialnych. W niektórych państwach członkowskich problemem są również zdecydowanie za wysokie opłaty sieciowe. Takie zakłócenie rynku prowadzi między innymi do tego, że w wielu konstelacjach wykorzystanie nadwyżki energii elektrycznej do produkcji ciepła (Power-to-Heat) – co jest, jak by się wydawało, najprostszą formą integracji systemu – staje się ekonomicznie nieopłacalne.

3.6. Dopiero rozwiązanie problemu tego zakłócenia rynku pozwoli doprowadzić do faktycznej integracji systemu energetycznego. Zapowiedź podjęcia dalszych prac „na rzecz stopniowego znoszenia bezpośrednich dopłat do paliw kopalnych” oraz przedstawienia ewentualnego wniosku dotyczącego „rozszerzenia systemu handlu emisjami na nowe sektory” jest niczym nieoparta i niewystarczająca. Są to puste obietnice, które społeczeństwo od lat słyszy od Komisji, podczas gdy w rzeczywistości nie dochodzi do żadnych istotnych zmian. Wsparcie technologiczne, które Komisja opisuje priorytetowo w pierwszych trzech filarach swojej strategii (patrz punkty od 3.1 do 3.3 komunikatu), straci znacząco na efektywności, jeśli Komisja nie podejmie zdecydowanych działań w celu uniknięcia opisanych wyżej zakłóceń rynku.

3.7. Należy jednak z zadowoleniem przyjąć fakt, że Komisja proponuje cały szereg zadań w zakresie technologii. W tym kontekście Komisja powinna była jednak stwierdzić jednoznacznie, że spalanie paliw z punktu widzenia efektywności nigdy nie może konkurować z bezpośrednim wykorzystaniem energii fotowoltaicznej czy wiatrowej – chyba że będzie się to odbywało w elektrociepłowniach, w których ciepło jest wykorzystywane od razu, na miejscu. Aspekt ten ma szczególne znaczenie dla dekarbonizacji transportu, której w niektórych obszarach nie da się osiągnąć poprzez elektryfikację. Komisja zajmuje się tym pobieżnie w kilku przykładach umieszczonych w komunikacie. Nie czyni jednak z efektywności głównego kryterium oceny różnych opcji technologicznych, co przecież byłoby niezbędne dla integracji systemu energetycznego w sposób sensowny z punktu widzenia technologii i ekonomii produkcji energii.

3.8. Ponadto Komisja nie dostrzega fundamentalnego znaczenia infrastruktury. Efektywne ekonomicznie kształtowanie integracji systemu jest możliwe jedynie wówczas, gdy istniejąca infrastruktura energetyczna będzie traktowana jako ważna podstawa planowania i realizacji integracji systemu, względnie gdy zostanie doceniona waga infrastrukturalnych implikacji różnych opcji technologicznych. Gdyby zastosować takie podejście do tematu, okazałoby się, że:

- a) W przypadku ładowania pojazdów elektrycznych najlepszym wyjściem wydaje się fotowoltaika (zwłaszcza instalacje dachowe), ponieważ systemy fotowoltaiczne najczęściej dostarczają energię elektryczną na niskim poziomie napięcia, na którym właśnie ładowane są pojazdy elektryczne.
- b) Do zastosowań w zakresie „Power-to-Heat”, na przykład przy pomocy pomp ciepła czy akumulatorów ciepła, najlepsze wydają się instalacje wiatrowe lub elektrownie słoneczne, jeśli ciepło ma być przekazywane poprzez sieć ciepłowniczą lokalną lub dalekiego zasięgu. Do eksploatacji pomp oraz akumulatorów ciepła potrzebne są bowiem większe ilości prądu.
- c) Do długoterminowego magazynowania nadmiaru prądu w formie wodoru najlepiej nadają się magazyny gazu.

3.9. Żadna z powyższych form przekształcania energii elektrycznej w inną formę energii nie wiąże się z koniecznością tworzenia zupełnie nowej infrastruktury. Zamiast tego ważne jest inteligentne korzystanie z istniejących technologii oraz ich modernizacja i usprawnianie tam, gdzie konieczne⁽³⁾. W wielu państwach członkowskich polityka oszczędnościowa odbiła się na stanie infrastruktury. Oczywiście oszczędność kosztowa jest ważnym aspektem modernizacji i rozwoju infrastruktury, niemniej także potrzeba tworzenia dobrych miejsc pracy to istotny cel. W tym właśnie kontekście Komisja powinna rozważyć, by przynajmniej w perspektywie krótko- lub średnioterminowej uzależnić wsparcie zastosowań power-to-X od zakresu korzystania z istniejącej infrastruktury, tak aby najpierw wykorzystać istniejący potencjał przy jak najmniejszych nakładach. W związku z tym jednostronny nacisk, jaki położono w komunikacie na technologie produkcji energii na morzu, należy opatrzyć znakiem zapytania.

3.10. W komunikacie wspomina się wprawdzie o cyfryzacji, ale nie dostrzega jej rzeczywistego potencjału. Inteligentne sieci, które wysyłają specjalne sygnały do uczestników rynku, dzięki czemu również rynki stają się inteligentne, są absolutnie niezbędne dla efektywnego i bezpiecznego zaopatrzenia w energię. Jeśli uczestnicy rynku będą za pośrednictwem aplikacji cyfrowych otrzymywać właściwe informacje, wówczas samochody elektryczne, w szczególności typu „Vehicles-to-Grid”, pompy ciepła lub magazyny wodoru będą mogły realizować ważne usługi systemowe i odciążać sieć. Sztuczna inteligencja, uczenie się maszyn i automatyzacja procesów zużycia energii, zarówno na poziomie gospodarstw domowych, jak i przemysłu, umożliwią lepsze przesuwanie obciążeń i zintegrowanie w ramach wirtualnych elektrowni.

3.11. W komunikacie pominięto także wiele zagadnień, które we wcześniejszych komunikatach, na przykład dotyczących ram strategicznych unii energetycznej, były dla Komisji istotne, lub też, będąc częścią pakietu „Czysta energia”, stanowią już obowiązujące prawo unijne. Dotyczy to choćby kwestii aktywnych odbiorców, którzy zgodnie z zapisami dyrektywy w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (2019/944/UE) powinni mieć dostęp do wszystkich istotnych rynków energii elektrycznej. Ta koncepcja nie odgrywa w komunikacie żadnej roli – podobnie zresztą jak aktywność producentów energii na potrzeby własne lub obywatelskich społeczności energetycznych w znaczeniu przyjętym w dyrektywie (UE) 2018/2001 w sprawie energii ze źródeł odnawialnych. Stwierdzenie, że „obywatele odgrywają centralną rolę w integracji systemu. Oznacza to, że powinni oni przyczynić się do kształtowania realizacji niniejszej strategii” jest puste, skoro jedynym konkretnym środkiem jest kampania informacyjna.

3.12. EKES wielokrotnie już wskazywał, że w wielu państwach członkowskich obywatelki i obywatele natrafiają na istotne przeszkody, które *de facto* uniemożliwiają im współuczestnictwo. Tym bardziej trudno zrozumieć, dlaczego w komunikacie ignoruje się ten problem. Kolejne cele, podnoszone w innych miejscach, a zignorowane w komunikacie, to: redukcja uzależnienia od importu energii, wzmocnienie regionalnych cykli gospodarczych, tworzenie uczciwych i dobrych miejsc pracy itp. Są to kryteria, które trzeba uwzględnić podczas kształtowania integracji energetycznej, ponieważ zwiększają one atrakcyjność jednych opcji technologicznych w stosunku do innych. Komisja powinna również zachęcać państwa trzecie do uwzględnienia tych aspektów w ich polityce energetycznej. I tu opodatkowanie emisji na granicy mogłoby być strategicznym rozwiązaniem.

⁽³⁾ Dla przykładu: chociaż gaz kopalny będzie odgrywał coraz mniejszą rolę, istniejące sieci gazowe mogłyby być wykorzystywane lub współdzielone do dystrybucji gazu ekologicznego lub wodoru.

3.13. Istnieje przy tym ogromna liczba możliwości takiego integrowania sektorów, w którym obywatelki i obywatele sami stawaliby się „graczami” aktywnymi na rynku energii i czerpiącymi ze niego korzyści. Jeden przykład: najnowsze elektrownie wiatrowe dostarczają w warunkach przeciętnych tyle prądu, że mogłyby pokryć zapotrzebowanie około 7 tys. samochodów elektrycznych. W przypadku inwestycji poniżej 10 mln EUR sensowne jest promowanie „obywatelskich turbin wiatrowych jako regionalnych stacji paliwa elektrycznego”. Jednak takie podejście, które w ogromnym stopniu przyczyniłoby się do zwiększenia akceptowalności, ponieważ znacząco zmniejszyłoby koszty ponoszone przez obywateli i miałyby pozytywny wpływ na gospodarkę regionalną, nie zostało uwzględnione w przedłożonym komunikacie nawet w formie wzmianki.

3.14. Aby obywatele mogli czerpać korzyści z integracji systemu, należy wzmocnić ich prawa jako konsumentów. Muszą one uwzględniać ich rolę prosumentów, jak i tradycyjną rolę odbiorców energii. W komunikacie obywatela postrzega się wyłącznie jako klienta tudzież konsumenta, któremu wystarczy po prostu zapewnić lepsze informacje. Dla EKES-u jest to bardziej niż rozczarowujące, zwłaszcza w związku z obietnicami towarzyszącymi europejskiej unii energetycznej.

3.15. Na poziomie abstrakcyjnych założeń Komisja dostrzega wprawdzie potrzebę działań w zakresie praw odbiorców w sektorze gazowym i ciepłowniczym, jednak jako główny środek zapowiedziała zaledwie wzmocnienie pozycji odbiorców gazu w nowych ramach prawnych dla sektora gazu na 2021 r. Brakuje konkretnych propozycji w zakresie systemów ogrzewania lokalnego i dalekiego zasięgu, chociaż właśnie w tym obszarze prawa konsumentów są znacznie gorsze niż w sektorach energii elektrycznej i gazu. Jednakże dla utrzymania istniejącej integracji systemu należy powstrzymać się od dalszej liberalizacji w sektorze grzewczym.

3.16. W tym kontekście EKES przypomina swoje stanowisko, że nie wolno dopuścić do powstania społeczeństwa dwuklasowego pod względem energetycznym⁽⁴⁾. Nie może tak być, że tylko dobrze finansowo sytuowane i dobrze wyposażone technicznie gospodarstwa domowe korzystają z transformacji energetycznej, a wszystkie pozostałe muszą ponosić jej koszty. Potrzebne są konkretne środki, aby reagować na problem ubóstwa energetycznego zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim. Zaliczają się do nich: większa dostępność wsparcia na termomodernizację lub wymianę systemów grzewczych dla gospodarstw domowych dotkniętych ubóstwem energetycznym, obowiązkowe modele podstawowych dostaw oraz ogólne zabezpieczenia dla konsumentów w sektorze energetycznym, w tym zabezpieczenia przed nadmiernymi opłatami sieciowymi i nadużywaniem monopolu.

4. Uwagi szczegółowe

Odniesienie do systemu energetycznego o obiegu zamkniętym

4.1. EKES przedstawił koncepcję systemu energetycznego o obiegu zamkniętym w swojej opinii z inicjatywy własnej TEN/660 i z zadowoleniem przyjmuje to, że Komisja zajęła się tym zagadnieniem.

4.2. Jednak pojęcie to powinno odnosić się nie tylko do oszczędności i efektywności energetycznej, jak ma to miejsce w komunikacie, lecz także do przepływów energii w ogóle. Jest to szczególnie ważne dla szybkiej integracji systemu energetycznego na miejscu, czyli tam, gdzie energia jest zużywana.

4.3. EKES z zadowoleniem przyjmuje zapowiedź Komisji dotyczącą przeglądu współczynników energii pierwotnej. Ponieważ już dzisiaj widać, że obecna praktyka w wielu państwach członkowskich stawia zastosowania Power-to-Heat oraz biopaliwa w gorszej pozycji. Należy rozważyć także jednoznaczne powiązanie współczynników energii pierwotnej z występującymi emisjami CO₂.

4.4. Realizacja zasady „efektywność energetyczna przede wszystkim”, wskazana jako kluczowe działanie w punkcie 3.1 komunikatu, mogłaby sugerować chęć postawienia na wyższe ceny energii. W tym wypadku należy jednak zwrócić uwagę na odbiorców energii w trudniejszym położeniu i unikać poszerzania skali ubóstwa energetycznego. Komitet wielokrotnie wskazywał w tym przypadku na konieczność opracowania odpowiednich strategii, a także przedstawił konkretne propozycje (patrz na przykład SC/53). Jest to szczególnie ważne dla dużej liczby obywateli w Europie Wschodniej i w regionach przechodzących transformację, ale nie tylko dla nich. Dla osiągnięcia celów w zakresie wysokiej efektywności konieczne jest więc podejście zróżnicowane pod względem regionalnym.

Odniesienie do szybszej elektryfikacji zapotrzebowania na energię

4.5. Podejście Komisji jest słuszne: najlepszym sposobem na integrację systemu jest elektryfikacja sektora ciepłowniczego i mobilności. Zapewnienie jej zgodności z celem, jakim jest neutralność klimatyczna, wymaga szybkiego rozwoju odnawialnych źródeł energii, który będzie zarazem odpowiedni do zapotrzebowania i nastawiony na jego pokrycie.

⁽⁴⁾ Zob. Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 85.

4.6. Pożądane byłoby wyjaśnienie przez Komisję, co konkretnie to oznacza dla zapowiedzianego przeglądu dyrektywy (UE) 2018/2001 w sprawie energii ze źródeł odnawialnych. EKES uważa, że wyznaczone cele w zakresie rozbudowy są zdecydowanie zbyt niskie.

4.7. W punkcie 3.2 komunikatu jednoznacznie skoncentrowano się na morskiej energii wiatrowej. Energia słoneczna i lądowe instalacje wiatrowe w ogóle nie są wspomniane. Trudno to zrozumieć, ponieważ, jak wskazano w punkcie 3.7 niniejszej opinii, można tu szybko i efektywnie znaleźć potencjał do integracji systemu, podczas gdy morskie elektrownie wiatrowe dla celów wytwarzania wodoru wymagałyby ogromnych inwestycji w infrastrukturę energetyczną. Dlatego byłoby dobrze, gdyby przy ustalaniu priorytetów swoich działań Komisja stosowała się do zasady „first things first”.

Odnosnie do roli wodoru

4.8. Wodór bez wątpienia będzie nieodłącznym elementem neutralnego dla klimatu koszyka energetycznego. Wodór będzie w szczególności niezbędny w trzech zastosowaniach, gdy bezpośrednia elektryfikacja osiągnie swoje granice:

- w obszarze długoterminowego magazynowania energii elektrycznej niezbędnej do przewyższania okresów ze zbyt niskim promieniowaniem słonecznym i zbyt słabą siłą wiatru,
- jako paliwo lotnicze, jako paliwo dla transportu morskiego, w niektórych szczególnych przypadkach także ciężkiego transportu drogowego, jak również w kilku konkretnych usługach publicznego transportu pasażerskiego,
- w niektórych procesach przemysłowych.

4.9. Niemniej produkcja wodoru jest kosztowna i wiąże się z dużymi stratami energii. Komunikat powinien zatem jasno określić, że wodór może stanowić opcję jedynie wówczas, gdy ogrzewanie bezpośrednie lub elektryfikacja nie są technicznie możliwe (albo są możliwe jedynie przy znacznie wyższych kosztach).

Odnosnie do kształtowania i otwartości rynków

4.10. Występujące w wielu państwach członkowskich sztywne ukierunkowanie na jeden centralny rynek hurtowy w wielu przypadkach uniemożliwia integrację systemu energii. I tak na przykład z technicznego (w celu odciążenia sieci elektroenergetycznej), jak i ekonomicznego (w celu zwiększenia efektywności kosztowej) punktu widzenia może okazać się, że znacznie bardziej sensowne jest wykorzystanie lokalnie wygenerowanej nadwyżki energii elektrycznej do zastosowań transportowych lub power-to-heat, które powodują powstanie także lokalnego zapotrzebowania na energię elektryczną. Taką bezpośrednią integrację różnych sektorów energetycznych w tym samym miejscu, najlepiej z udziałem sprawdzonych przedsiębiorstw użyteczności publicznej i przedsiębiorstw komunalnych oraz ich zrównoważonych sieci, uniemożliwiają często centralne rynki hurtowe.

4.11. To, że Komisja nie dostrzega, w jak wielkim stopniu sztywne nastawienie na niewielką liczbę centralnych rynków hurtowych prądu utrudnia integrację systemową, jest tym bardziej zadziwiające, że w już obowiązujących aktach prawnych inne formy handlu są wspomniane i doceniane; przykładowo w dyrektywie (UE) 2019/944 w sprawie rynku wewnętrznego energii elektrycznej wprost przewiduje się prawo do handlu „peer-to-peer” oraz podziału energii w ramach obywatelskich społeczności energetycznych. Obie te formy pozwalają zarówno obywatelom, jak i małym i średnim przedsiębiorstwom oraz gminom bardzo efektywnie przyspieszać integrację systemu na miejscu. Dlatego w tym względzie komunikat Komisji rozczarowuje. A to dlatego, że nigdzie nie ma wyjaśnienia, jak należy ukształtować rynek, w którym konsumenci będą mogli odgrywać taką rolę.

Odnosnie do zintegrowanej infrastruktury energetycznej

4.12. Pochwała się zobowiązanie do całościowego planowania infrastruktury, ponieważ należy spodziewać się znacznych potrzeb inwestycyjnych, które będzie można zaspokoić za pomocą ogólnoeuropejskich ram finansowych. Ważne jest jednak przy tym uwzględnianie istniejącej infrastruktury, jej optymalizacji i rozwoju w odniesieniu do opcji wytwarzania energii i struktur konsumpcji, włącznie z jej uelastycznieniem, a także rozważanie, jak kształtują się wzajemnie oddziaływania między strukturami rynku i handlu a infrastrukturą. Tego zadania Komisja nie zrealizowała.

4.13. Komisja nadal nie bierze pod uwagę tego, że to infrastruktura determinuje, jakie technologie należałoby preferować – mianowicie te, które przy identycznych okolicznościach (*ceteris paribus*) najlepiej wykorzystują istniejącą infrastrukturę.

Bruksela, dnia 27 stycznia 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
